

บทบาทพระสงฆ์กับความสำเร็จในการบริหารเชิงระบบในองค์กรศาสนา

LOLES OF MONK AND SUCCESS IN SYSTEMATIC ADMINISTRATION IN RELIGIOUS ORGANIZATIONS

พระครูปลัดเถรานุวัตร (สุเทพ) ดีเยี่ยม*
Phrakrupaladteranuwatra (Suthep) Deeyiam

Received: 2021-06-4

Revised: 2021-08-17

Accepted: 2021-08-31

บทคัดย่อ

บทบาทของพระสงฆ์ก็มีส่วนสำคัญในร่วมจัดการบริหาร และเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน เพราะพระภิกษุผู้มีหน้าที่ในการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรือง สร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน โดยบทบาท หน้าที่ของพระสงฆ์ได้มีส่วนช่วยให้การบริหารเชิงระบบผ่านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ความสำเร็จให้ยั่งยืนถาวรสืบไปและมีประสิทธิภาพนั้น คือการที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นภาระ หน้าที่เกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา จึงมีการร่วมกันขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ ในการปฏิรูป กิจการพระพุทธศาสนา และให้มีการนำแนวทางไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสน ศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ นำไปสู่ 1.การช่วยให้องค์กรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป 2.ช่วยให้ บุคลากรตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่มีส่วนเอื้ออำนวยความสำเร็จและความล้มเหลวล้มเหลวต่อ เป้าประสงค์ขององค์กร 3. ช่วยส่งเสริมการปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตามแนวทางการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) 4. ช่วยยกระดับระบบการ จัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance-based Budgeting) และ 5. ช่วยในการสร้างนวัตกรรม การบริหารจัดการองค์กรให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์, ความสำเร็จ, การบริหารเชิงระบบ, องค์กรศาสนา

ABSTRACT

The role of monks is also important in management and part of operation, because the monk is responsible for promoting the maintenance of Buddhism to prosper. The role and duties of monks have contributed to systematic management through the management of the sangha to achieve lasting success and efficiency. Therefore, monks have to do or have to be considered as engaged in monks duties the monks have to drive strategic plan. In the reform Buddhism guidelines are adopted consisting of 6 aspects: 1. To help organizations develop themselves in the way that is

* อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช, เบอร์โทร 0819712385,
E-mail: suthepdeey@gmail.com

appropriate changing circumstances. 2. To help people realize their roles and duties contributing to success and failure to meet the objectives of organization. 3. To promote improvement of organization's operations in order to maximize efficiency in accordance with good urban management or good governance guidelines. 4. Enhance work-focused budgeting system. 5. To help in innovation corporate management to be more modern.

Keywords: Clergy Role, Success, Systematic Administration, Religious Organizations

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือ และสืบทอดกันมาเป็นช้านาน มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย และมีความสำคัญในด้านต่าง ๆ ทั้งเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย เป็นศูนย์รวมจิตใจ เนื่องจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาทำให้เกิดความรักความสามัคคีและมีความเมตตา กรุณาต่อกัน เป็นต้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชนชาวไทยให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน จากเหตุผลที่กล่าวมานี้จึงเป็นเหตุผลที่ควรทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้สืบไป เพราะพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนชาวไทยเป็นอย่างยิ่ง ไม่เฉพาะพระภิกษุสามเณร และพุทธศาสนิกชนเท่านั้น แต่พระพุทธศาสนาในส่วนที่เป็นวัฒนธรรมยังส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองโดยรวมอีกด้วย¹ โดยเฉพาะองค์กรศาสนาจึงต้องเป็นสื่อกลางในการช่วยสืบทอดทำนุบำรุงศาสนา องค์กรศาสนาจะยั่งยืนอยู่ได้ ส่วนหนึ่งนั้นต้องขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการที่ดี เพราะถือได้ว่าการบริหารจัดการเป็นกลไกทำให้การดำเนินงานตามระบบบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนที่วางไว้ เนื่องจากการบริหารจัดการเป็นเรื่องของการใช้กระบวนการที่สร้างให้สังคม กลุ่มองค์กรอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยมีแนวคิดมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมซึ่งจะต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม และเป็นศิลปะในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จถึงจุดหมาย² เป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยชุดกิจกรรม อันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและกิจกรรมต่าง ๆ นั้นมักจะเกี่ยวข้องกับการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นิเวศแมน และซัมเมอร์ (Newman and Summer)³ ซึ่งการนำหลักการบริหารจัดการมาช่วยในการจัดการหน่วยงานองค์กรให้ดีขึ้น และที่ผ่านมานั้นการบริหารงานในคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายนั้นทั้ง ๆ ที่มีการบริหารขององค์กรสงฆ์ในประเทศไทยนั้นมีลักษณะที่ค่อนข้างกว้างใหญ่ มีการกระจายอำนาจ และมีภาระหน้าที่ที่มากมาย นับตั้งแต่การบริหารงานระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาส การสนองนโยบายของภาครัฐ การส่งเสริมประชาชน การทำงานต้องมีการติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งใช้การบริหารจัดการเชิงระบบ เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งานและแก้ปัญหาในองค์กรพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี เพราะแนวความคิดเชิงระบบมีความเชื่อว่า การจัดการมีลักษณะต่อเนื่องกันและความสัมพันธ์ซึ่ง

¹ พระราชวรเมธี และคณะ, แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560-2564 การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ, 2560, หน้า 18

² ถนัด เดชทรัพย์, การบริหารจัดการขององค์กรบริหารส่วนตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ตามหลักธรรมาภิบาล, (ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, 2550), หน้า 19

³ Newman William H. and Charles B. Summer, **The process of management**. (New Jersey, prentice-Hall Inc, 1964), p. 9

กันและกัน รวมทั้งต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของหน่วยงานย่อย ๆ กับส่วนรวมทั้งหมด ความสำเร็จในการจัดการขององค์การขึ้นอยู่กับการจัดการของทุกระบบมิใช่ระบบหนึ่งระบบใด ความสำเร็จในการจัดการขององค์การซึ่งถือว่าเป็นระบบรวม (total system) ต้องอาศัยความสำเร็จของระบบย่อยทุกระบบเพราะแต่ละระบบเกี่ยวข้องผูกพันกับระบบใหญ่ คือองค์การ

ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้น การบริหารเชิงระบบในองค์กรศาสนาสำเร็จนั้นก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยและบทบาทของหลาย ๆ ฝ่าย ในการปฏิบัติสองนโยบาย อย่างต่อเนื่อง พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของคณะสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญเป็นปัจจัยหนึ่งในการทำนุบำรุงพระศาสนา ที่มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยปฏิบัติหน้าที่ตามพุทธบัญญัติและจิตสำนึกที่ได้รับการอุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4 จากฆราวาส⁴ เพื่อให้องค์กรศาสนานี้ขึ้นอยู่กับความมั่นคงและยั่งยืนให้การปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงสถาพรสืบไป โดยมีบทบาทหน้าที่ในการสนองนโยบายตามกรอบการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 6 ด้าน ตามพันธกิจ ดังต่อไปนี้ เป็นกรอบการดำเนินการ คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่ 4) ด้านการสาธารณูปการ 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารในองค์กรศาสนาให้ยั่งยืนต่อไป

2. บทบาทของพระสงฆ์กับพันธกิจ 6 ด้าน

การบริหารการปกครองคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี 6 ฝ่าย คือ การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งในปัจจุบันอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคมสำหรับการบริหารจัดการวัด เป็นภาระหน้าที่โดยตรงของเจ้าอาวาส ซึ่งตามกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2541) ระบุภาระงานในการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการไว้ตามพันธกิจ หรือภาระงานของคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ สามารถแสดงรายละเอียด ได้ดังนี้

2.1 การปกครอง

การปกครอง หมายถึง การดูแล คุ้มครอง บริหาร การปกครองของคณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาส พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2535 ได้ลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ไว้ดังนี้ มาตรา 20 คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการ ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน กฎมหาเถรสมาคม หลักการปกครองเป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครอง ดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัด หรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่

⁴ พระมหาโยธิน โยธโก, บทบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,

ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์ ในการอุปสมบทกุลบุตร

การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์นั้น มหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดของคณะสงฆ์ มีอำนาจ 3 ด้าน ได้แก่ 1. อำนาจนิตินบัญญัติ 2. อำนาจบริหาร และ 3. อำนาจตุลาการ

2.1) การศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ผูกพัน และอบรม ความสำคัญ การศึกษาในทางพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และบาลีนอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย

การศึกษาของภิกษุสงฆ์ในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม (ระดับประถมศึกษา) สนามหลวงแผนกธรรม มีหลักสูตร คือ นักธรรมจัดสำหรับพระสงฆ์ สามเณรและธรรมศึกษาจัดสำหรับคฤหัสถ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมแบ่งเป็น นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ส่วนหลักสูตรธรรมศึกษา แบ่งเป็นธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก

2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทยและแปลภาษาไทย เป็นภาษาบาลี เพราะว่าภาษาบาลี เป็นภาษาที่รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

3) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (ระดับมัธยมศึกษา) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา โดยกรมการศาสนาให้การอุปถัมภ์ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ สามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อที่ว่าหากพระสงฆ์ สามเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงานประกอบอาชีพได้

4) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยดำเนินการในสองสถาบัน คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์ในการบริหารด้านศาสนศึกษา จึงเป็นจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรหรือการสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณร ได้มีโอกาสศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาการต่างๆ คณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลีอื่นเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้และการศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม เป็นการศึกษาหลักสำคัญยิ่งของพระสงฆ์

2.3 การศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรมแก่ประชาชนความสำคัญ การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาที่วัด คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ ในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชนได้รับการศึกษาหลักการศึกษาสงเคราะห์ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนาเพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ

คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของคณะสงฆ์ แบ่งเป็น 2 ประการ คือ

1) การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร

2) การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาส่วนการจัดการศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่น

ดังนั้น การศึกษาสงเคราะห์เป็นบทบาทของคณะสงฆ์ที่จะจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนเจือช่วยเหลือนด้านการศึกษา นอกจากการศาสนศึกษา หรือสถาบันอื่น หรือบุคคลอื่นผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน พระภิกษุสงฆ์ได้ทำหน้าที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้การศึกษา ทั้งส่วนที่จัดการศึกษาเองโดยตรง คือ จัดตั้งโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอน และการสนับสนุนทุนด้านอื่น ๆ เช่น การให้ทุนสนับสนุนการศึกษา การสร้างอาคารเรียน สนับสนุนอุปกรณ์ การเรียนการสอน เพื่อพัฒนาครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลน

2.4 การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเผยแผ่หลายออกไป ทำให้ผู้คนพลเลื่อมใสในพระรัตนตรัยน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกันให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนจะต้องตระหนักในภาระหน้าที่เหล่านั้น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์และคณะสงฆ์ ถือเป็นกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่งคือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือการเผยแผ่ตัวเอง คณะสงฆ์ไทยเคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถึก ภิกษุสงฆ์ที่เทศน์ดีจะได้รับการยกย่องมาก

ดังนั้น สรุปได้ว่า บทบาทของคณะสงฆ์ในการบริหารจัดการด้านเผยแผ่เป็นการประกาศศาสนธรรมประกาศคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน เป้าหมายเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และน้อมนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พระสงฆ์จะต้องมีความรู้ ความสามารถ และมีกลวิธีในการเผยแผ่ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

2.5 การสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด ความสำคัญของการสาธารณูปการโดยรวม หมายถึง การพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่าง ไม่เฉพาะแต่ ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมถึงการทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สะดวกสบาย การทำถนน ทางเดิน ในวัด การตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น และการศาสนสมบัติของวัด “สาธารณูปการ” ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางในสมัยใช้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบัน บทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคม และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการมีความหมายในการรวม กิจกรรมคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน

ดังนั้น บทบาทคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณูปการ มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริมสร้างวัดให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนหรือสังคม การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นหน้าที่เจ้าอาวาส โดยตรง ในการพัฒนาวัด ด้านอาคาร สถานที่และสิ่งแวดล้อมการบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส ดูแลความเรียบร้อย เป็นสถานที่สัปปายะ สำหรับประชาชน

2.6 การสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์หมายถึง การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไป ความสำคัญของการสาธารณสงเคราะห์ นอกจากเป็นการให้ความช่วยเหลือประชาชน ผู้ยากไร้ และประสบภัยแล้ว ยังหมายรวมถึงการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารทางราชการ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การฝึกอาชีพแก่ประชาชน การให้ใช้สถานที่วัดสำหรับดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หลักการสาธารณสงเคราะห์ เป็นการกิจที่วัด หรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมใน รูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ประชาชนเป็นสำคัญ

ดังนั้น บทบาทคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณสงเคราะห์ การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสในการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับสงเคราะห์ประชาชน เป็นศูนย์กลางของสังคมและศูนย์รวมทางจิตใจ สงเคราะห์ทั้งทางวัตถุและที่พึ่งทางใจของประชาชน⁴

3. หลักการบริหารเชิงระบบ

แนวคิดของหลักการบริหารเชิงระบบเกิดจากกลุ่มนักคิด นักทฤษฎีรวมทั้งนักปฏิบัติที่สนใจแนวคิดทฤษฎีระบบ เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสร้างเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับองค์การและการบริหาร ต่างมีความเชื่อมั่นว่าจะส่งผลให้องค์การตามแนวทางแห่งองค์ความรู้ในมิติใหม่สามารถดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพผลสูงสม่ำเสมอ แม้สภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ตาม Chester Barnard⁵ ผู้เขียนหนังสือด้านการบริหารงานโดยใช้วิธีการเชิงระบบ ขณะเดียวกัน Herbert Simon ผู้ซึ่งมององค์การในสภาพที่เป็นระบบที่มีการตัดสินใจต่าง ๆ ความสับสน ความซับซ้อนภายใน เขาพยายามศึกษาค้นคว้า หาแนวทางนำความรู้ใหม่ ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้เป็นรากฐานกำหนดทฤษฎีองค์การ ความรู้ใหม่ที่เขาสงสัยคือ วิธีการเชิงระบบนั่นเอง สำหรับ Churchman⁶ และคณะสนใจและสนับสนุนให้ใช้ วิธีการเชิงระบบ ในการศึกษาวิเคราะห์ข้อแก้ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงาน ซึ่งเขาเป็นคนแรก ที่นำการวิจัยดำเนินงานมาใช้ในระยะแรก เขาได้ใช้วิธีทางคณิตศาสตร์มาวิเคราะห์องค์การทาง การทหารในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 และในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็เริ่มใช้ในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงาน ซึ่งจะเห็นว่าเป็นการใช้แนวทางวิธีการเชิงระบบนั่นเอง

⁴ พระเทพพรเมธี และคณะ, การขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา: นโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสังคมสันติสุข, คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560

⁵ Kast, Fromont E. and Rosensweig, James F. **Organization and Management: A systems and contingency approach**, 4th.ed., McGraw-Hill Book company, 1975. p. 109

⁶ Bowditch, Jame L., **Behavior in Organization: A systems approach to managing**, 2nd.ed., Addison - Wesley publishing company, 1973, pp.16-17

⁷ Schoderbek, Peter P. and Others, **Management System: Conceptual Consideration**, 4th .ed., Richard D. Irwin, Inc., 1990, pp. 6-10

โซเดอร์เบคและคณะ⁷ เสนอว่าการแก้ปัญหาในปัจจุบัน จำเป็นต้องมองที่ระบบมากกว่าพิจารณารายละเอียดของแต่ละปัญหา ตัวอย่างการใช้ Systems Approach ในการแก้ปัญหา ได้แก่ระบบการขนส่งต้องมีการออกแบบระบบทางสัญจรที่ดี ซึ่งจะช่วยลดการสิ้นเปลืองเชื้อเพลิงได้ หรือการออกแบบเครื่องบินที่สามารถบรรจุผู้โดยสารได้จำนวนมาก นอกจากนี้เขายังได้ขยายความว่า วิธีการเชิงระบบ มีความแตกต่างกับวิธีการเชิงวิเคราะห์ (Analytical approach) ตรงที่วิธีการเชิงระบบเป็นกระบวนการแยกแยะจากส่วนรวมทั้งหมดออกเป็นส่วน ๆ ที่เล็กกว่า เพื่อให้เข้าใจการทำหน้าที่ของส่วนรวม วิธีการเชิงระบบอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีระบบทั่วไป ซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการรวมเอาแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ได้แก่ การวิจัยดำเนินงาน การวิเคราะห์ระบบ การควบคุมระบบ และวิศวกรรมระบบ มารวมกันเข้าเพื่อการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ

ความสำคัญของวิธีการเชิงระบบ สามารถสรุปได้ 4 ประการคือ 1. มีความสำคัญในฐานะที่เป็นวิธีคิดสามารถจัดการกับปัญหาที่มีความยุ่งยากซับซ้อนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ 2. มีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมวิธีคิดของบุคคลทั่วไป 3. มีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาแขนงต่าง ๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ 4. มีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำหรับการบริหารงานในองค์กรหรือหน่วยงานด้านการวางแผนนโยบายและอื่น ๆ

ขั้นตอนของวิธีการเชิงระบบ วิธีการเชิงระบบมีขั้นตอนที่สำคัญเพื่อในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการบริหารและการแก้ไขปัญหา โอเบียน และ อุทัย บุญประเสริฐ และ เฮนรี เลมาน⁸ มีขั้นตอนวิธีการเชิงระบบกล่าว คือ โอเบียน จากมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นวอชิงตัน ได้ระบุไว้ในหนังสือ Management Information Systems: A managerial and user perspective ถึงวิธีการเชิงระบบกับการแก้ปัญหาโดยทั่วไปว่า วิธีการเชิงระบบคือการปรับ (Modify) วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (the scientific method) ซึ่งเน้นที่การแก้ปัญหา โดยวิธีการเชิงระบบนี้มีกิจกรรมสำคัญ 7 สำคัญ ซึ่งสัมพันธ์กับการแก้ปัญหาทั่ว ๆ ไป โดยเปรียบเทียบให้เห็นขั้นตอนทั้งสองส่วน คือ

วิธีการเชิงระบบ ได้แก่ 1. ทำความเข้าใจปัญหา 2. พัฒนาทางเลือก 3. ปฏิบัติการแก้ปัญหา

การแก้ปัญหาทั่วไป ได้แก่ 1. ระบุปัญหา/โอกาสในเชิงบริบทของระบบ 2. รวบรวมข้อมูลเพื่ออธิบายปัญหาและโอกาส 3. ระบุทางเลือก/ทางเลือกในการแก้ปัญหา 4. ประเมินในแต่ละทางเลือก 5. เลือกทางเลือกที่ดีที่สุด 6. ปฏิบัติการตามทางเลือกที่เลือกไว้ 7. ประเมินความสำเร็จของการปฏิบัติตามทางเลือก

ดังนั้น การบริหารเชิงระบบจึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานตามระบบบรรลุตามเป้าหมาย ตามขั้นตอนที่วางไว้ ใช้เวลา งบประมาณบุคลากรมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ามากที่สุด ช่วยแก้ไขวิธีการตัดสินใจมีความถูกต้องยิ่งขึ้น โดยมีกระบวนการจัดการมีลักษณะที่ต่อเนื่องกันและความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมทั้งต้องพึงพาอาศัยซึ่งกันและกันของหน่วยงานย่อย ๆ กับส่วนรวมทั้งหมด สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารงานในองค์กร ที่มีการดำเนินการแบบโครงสร้างใหญ่ ๆ ได้ เป็นแนวทางหนึ่งที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์งานและแก้ปัญหาในองค์กรได้เป็นอย่างดี

⁸ อุทัย บุญประเสริฐ, วิธีการหรือเทคนิคเชิงระบบและแนวทางในการบริหารโรงเรียน, ในรายงานการสัมมนาหลักและแนวทางในการบริหารโรงเรียนอย่างเป็นระบบ, หน้า 33, 20 สิงหาคม 2539 ณ สว่างคณินวาส จังหวัดสมุทรปราการ.

4. การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จะสะท้อนให้เห็นถึงพลังของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาให้บรรลุผลสำเร็จ โดยผ่านการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กร โดยแผนยุทธศาสตร์นั้น คือ ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าประสงค์ขององค์กร (Corporate Goal) แผนยุทธศาสตร์ที่ดีนั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์กร อันเป็นผลผลิตทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์กรที่ได้ทำงานร่วมกันหรือจะทำงานร่วมกัน โดยวิสัยทัศน์นี้เป็นความเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์กรประสงค์จะไปให้ถึงและวิสัยทัศน์นี้มีการแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์ (Objective) ที่เป็นรูปธรรม และสามารถวัดได้

มูลเหตุของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นำไปสู่การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้น เมื่อคณะสงฆ์สนองงานพระพุทธศาสนาตามพันธกิจเป็นประจำ ก็จะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างทันทั่วถึง ไม่มีวิกฤตศรัทธาปรากฏให้เห็นใจ ก็ไม่จำเป็นต้องทำอะไรอีก แต่สถานการณ์ไม่ได้เป็นเช่นนั้น การสนองงานพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เป็นการทำงานแบบปัจเจก อาศัยความรู้ ความสามารถเฉพาะบุคคลในการบริหารงาน ขาดความเป็นเอกภาพ จึงทำให้การพัฒนาองค์กรทางพระพุทธศาสนาล่าช้า เพราะมองไม่เห็นเป้าหมายร่วมกัน สิ่งที่เราเรียกว่า สามัคคีธรรมนำสุข จึงขาดหายไป ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ จึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาขึ้น เพราะเล็งเห็นความสำคัญ ได้แก่ 1. ช่วยให้องค์กรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป 2. ช่วยให้องค์กรตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่มีส่วนเอื้ออำนวยความสำเร็จและความล้มเหลวต่อเป้าประสงค์ขององค์กร 3. ช่วยส่งเสริมการปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามแนวทางการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) 4. ช่วยยกระดับระบบการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance-based Budgeting) และ 5. ช่วยในการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการองค์กรให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

“การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เป็นการดำเนินตามนโยบายของมหาเถรสมาคมที่เสนอคณะรัฐบาลให้ความเห็นชอบดำเนินการ ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ 20 ปี การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนานั้น พระสังฆาธิการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิด เพื่อจัดทำแผนให้ครอบคลุมทุกภารกิจที่เราได้ทำอยู่เป็นประจำ เพราะที่ผ่านมาพระสงฆ์ทำงานอย่างมากมายแต่ไม่ได้เขียนไว้ในรูปแบบของภาษาแผนจึงเป็นปัญหาในการสื่อสารกับฝ่ายบ้านเมืองเมื่อพูดถึงแผนพัฒนาประเทศ”⁹

ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการฯ จึงได้มีการประชุมจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เพื่อทบทวนข้อมูลที่ได้จากการขับเคลื่อนสถานการณ์ที่ผ่านมา จนนำมาสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม ที่จะนำไปกำหนดยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามพันธกิจคณะสงฆ์ ดังนี้

⁹ วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์และคณะ, การวางแผนกลยุทธ์: ศิลปะการกำหนดแผนองค์การสู่ความเป็นเลิศ, 2548: น. 79

¹⁰ พระพรหมบัณฑิต, มอชนโยบายแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปพระพุทธศาสนาสู่การปฏิบัติ ในการประชุมคณะกรรมการประสานแผน ระดับภาคและผู้เกี่ยวข้อง ณ วัดพญานิเวศน์วิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1 พฤศจิกายน 2560.

1) ด้านการปกครอง มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

1.1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ด้วยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรผ่านสื่อ การเจริญพระพุทธมนต์เฉลิมพระเกียรติ การบรรพชาอุปสมบทถวายเป็นพระราชกุศล การปฏิบัติธรรม เป็นต้น

1.2) ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน โดยอาศัยความร่วมมือภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผล การพัฒนาระบบบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล การพัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย การพัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย

1.3) พัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล เช่น พระสังฆาธิการ พระอุปัชฌาย์ พระจริยานิเทศก์ พระวินยาธิการ ตลอดจนไวยาวัจกร และเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง

1.4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ด้วยการบริหารจัดการศาสนสมบัติอย่างมีประสิทธิภาพ จัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนา

2) ด้านศาสนศึกษา มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

2.1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา ผ่านการศึกษาพระปริยัติธรรม ธรรมศึกษา บาลีศึกษา เพิ่มศักยภาพทางปัญญาแก่ศาสนทายาท

2.2) ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน โดยอาศัยความร่วมมือภาคีเครือข่ายตามหลัก บ ว ร พัฒนาระบบธรรมาภิบาล ระบบสารสนเทศ พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย

2.3) พัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล เช่น ผู้บริหารศาสนศึกษา ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี พระปริยัตินิเทศก์ เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง

2.4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ด้วยการจัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนาจากภาครัฐและเอกชน

3) ด้านศึกษาสงเคราะห์ มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

3.1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา ด้วยการสนับสนุนทุนการศึกษา และทรัพยากรทางการศึกษา เพิ่มศักยภาพทางปัญญา โดยการขยายโอกาสทางการศึกษาพระพุทธศาสนาแก่ทุกห้วง

3.1) ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการ โดยอาศัยความร่วมมือภาคีเครือข่ายด้านการศึกษา ตามหลัก บ ว ร พัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน ระบบสารสนเทศที่ทันสมัย พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย เช่น พัฒนาและส่งเสริมหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาเชิงพุทธ หลักสูตรพุทธศาสนานวนาภิบาล หลักสูตรพระอภิธรรมสำหรับคฤหัสถ์ เป็นต้น

3.3) พัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถศาสนบุคคล เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูสอนโรงเรียนพุทธศาสนานวนาภิบาล ครูสอนโรงเรียนการกุศล เป็นต้น เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง

3.4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ด้วยการจัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุน เช่น โครงการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาสงเคราะห์ เป็นต้น

4) ด้านการเผยแผ่ มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

4.1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง ด้วยการเผยแผ่เชิงรุก เช่น จัดทำแผนแม่บทการเผยแผ่เชิงรุก การเพิ่มช่องทางการสื่อสารเชิงรุก สำหรับกิจการพระพุทธศาสนา พัฒนารูปแบบรายการเชิงพุทธผ่านสถานีวิทยุ โทรทัศน์ทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมกิจกรรมหมู่บ้านรักษาศีล 5 เป็นต้น เพิ่มศักยภาพทางปัญญาของศาสนบุคคล เช่น พัฒนาพระนักเผยแผ่ ส่งเสริมชมรมทางพระพุทธศาสนาในองค์กรภาครัฐและเอกชน เป็นต้น

4.2) ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ด้วยอาศัยความร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล พัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน พัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย เพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล คือ พระนักเผยแผ่ พระนักเทศน์ พระสอนศีลธรรม พระธรรมทูต พระวิปัสสนาจารย์

4.3) พัฒนางค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ด้วยการเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง สำหรับสถานที่ปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ พระนักเผยแผ่

4.4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ด้วยการจัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนาจากภาครัฐและเอกชน เช่น โครงการจัดตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่

5) ด้านสาธารณูปการ มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

5.1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาในโครงการวัดเสริมสร้างความสุข

5.2) ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ด้วยอาศัยความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล พัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน พัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย

5.3) พัฒนาผู้องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถศาสนบุคคล เช่น เพิ่มศักยภาพของพระนวกกรรมเชิงพุทธ เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมให้เข้มแข็ง

5.4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ด้วยการจัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

6.1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยการปลูกฝังศรัทธาให้เข้มแข็ง ผ่านกิจกรรมการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ ผู้ได้รับความเดือดร้อน ไร้ที่พึ่ง

6.2) ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ด้วยการพัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน พัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย เช่น หลักสูตรพระนักพัฒนา หลักสูตรสมาธิ หลักสูตรสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธ เป็นต้น

6.3) พัฒนาผู้องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง

6.4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ด้วยการจัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน และการจัดกิจกรรมระดมทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ

จะเห็นได้ว่า แนวทางการดำเนินการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ตามแผนยุทธศาสตร์นี้ จะใช้ 4 ยุทธศาสตร์ เท่านั้นในการดำเนินการ คือ 1) สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา 2) ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน 3) พัฒนางองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ 4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา

การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาซึ่งต้องมีแผนยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ ไม่ใช่เขียนไว้เพื่อความสวยงาม แต่ไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่ดำเนินสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน เป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจ ทำใจว่าจะไม่สำเร็จในเร็ววัน Chang does not happen overnight? ฉะนั้น อันดับแรกที่ต้องเปลี่ยน คือ เปลี่ยนวิธีคิด ใจว่าทุกคนจะยอมรับกับการเปลี่ยนแปลง เพราะเกี่ยวพันกับ "อำนาจ" "ผลประโยชน์" "ทัศนคติ" "ชื่อเสียง" "ความเสียสละ" และ "เสี่ยงกับความล้มเหลว" หากไม่ได้รับความร่วมมือ และการสนับสนุนจากบุคคลในองค์กรหากไม่มีการเปลี่ยนแปลง ยังปฏิบัติแบบเดิม ๆ ความเสื่อมของพระพุทธศาสนา ไม่ได้เสื่อมที่หลักธรรม แต่เป็นพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมเสื่อมถอย (ป.อ.ปยุตโต)

5. บทสรุป

บทบาทคณะสงฆ์หรือพระสงฆ์ จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารเชิงระบบในองค์กรศาสนา โดยที่ผ่านมานั้นการบริหารจัดการองค์กรศาสนา พุทธได้มีการใช้หลักการตามแนวคิดเชิงระบบที่องค์กรศาสนามีการนำนโยบายจากลงสู่การปฏิบัติในหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องแปลงนโยบาย ออกมาเป็นแนวทางปฏิบัติแผนงาน หรือโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการ มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและการกำหนดภารกิจตลอดจนมาตรฐานในการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติงาน แผนงาน หรือโครงการ นั้น ๆ ระหว่างการปฏิบัติงานตามนโยบายนั้น ผู้บริหาร ได้แก่ เจ้าคณะในส่วนต่าง ๆ มีหน้าที่หลักประการหนึ่งคือการกำกับ ติดตามการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเป็นระยะ ๆ เป็นการตรวจสอบว่าการตัดสินใจที่นำนโยบายหรือโครงการไปตามหลักการบริหารเชิงระบบ ซึ่งที่ผ่านมานั้นบทบาททางฝั่งคณะสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการประชุมจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ถกเถียงหารือ เพื่อหาแนวทางและทางออกในการแก้ไขปัญหา นำไปสู่แนวทางการปฏิรูปคณะสงฆ์ เพื่อทบทวนข้อมูลที่ได้จากการขับเคลื่อนสถานการณ์ที่ผ่านมา จนนำมาสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม ที่จะนำไปกำหนดยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามพันธกิจคณะ โดยมีพันธกิจทั้ง 6 ด้าน เป็นกรอบในการดำเนินงาน และมีการแบ่งกระจายการทำงาน โดยมีพระสงฆ์เป็นหลักในการนำแนวทางการดำเนินการ ได้แก่ 1. ด้านการปกครอง เช่น มีการสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ด้วยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมต่าง ๆ 2. ด้านศาสนศึกษา เช่น สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา ผ่านการศึกษาพระปริยัติธรรม ธรรมศึกษา บาลีศึกษา เพิ่มศักยภาพทางปัญญาแก่ศาสนทายาท 3. ด้านศึกษาสงเคราะห์ เช่น สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา ด้วยการสนับสนุนทุนการศึกษา และทรัพยากรทางการศึกษา เพิ่มศักยภาพทางปัญญา โดยการขยายโอกาสทางการศึกษาพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน 4. ด้านการเผยแผ่ เช่น สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง ด้วยการเผยแผ่เชิงรุก เช่น จัดทำแผนแม่บทการเผยแผ่เชิงรุก 5. ด้านสาธารณูปการ เช่น สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาในโครงการต่าง ๆ เช่น วัดเสริมสร้างความสุข การยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ด้วยอาศัยการ

ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล พัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน และ 6. ด้านสาธารณสงเคราะห์ เช่น การสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา โดยการปลูกฝังศรัทธาให้เข้มแข็ง ผ่านกิจกรรมการช่วยเหลือผู้ประสบภัย และการยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ด้วยการพัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน แผนยุทธศาสตร์ จึงเปรียบเหมือนตำราพิชัยสงคราม ที่ใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในทางคณะสงฆ์ การเปลี่ยนแปลงที่ได้ผลดีที่สุดต้องเริ่มจาก คณะสงฆ์ จึงจะมีความน่าเชื่อถือ ได้รับการยอมรับเต็มใจพร้อมนำไปสู่ปฏิบัติ และนำไปสู่การบริหารงานในองค์กรได้สำเร็จและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ถนัด เดชทรัพย์. การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ตามหลักธรรมาภิบาล. ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, 2550
- พระเทพวรมณี และคณะ. การขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา: นโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสังคมสันติสุข. คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560
- พระพรหมบัณฑิต. มอบนโยบายแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปพระพุทธศาสนาสู่การปฏิบัติ. ในการประชุมคณะกรรมการประสานแผน ระดับภาคและผู้เกี่ยวข้อง ณ วัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1 พฤศจิกายน 2560
- พระมหาโยธิน โยธิโก. บทบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **Dhammathas Academic Journal**, Vol. 17 No. 3 (September - December 2017) Special Issue
- พระราชมณี และคณะ. แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560-2564 การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ, 2560, หน้า 18
- วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และคณะ. การวางแผนกลยุทธ์: ศิลปะการกำหนดแผนองค์การสู่ความเป็นเลิศ, 2548, หน้า 79
- อุทัย บุญประเสริฐ. วิธีการหรือเทคนิคเชิงระบบและแนวทางในการบริหารโรงเรียน. ในรายงานการสัมมนาหลักและแนวทางในการบริหารโรงเรียนอย่างเป็นระบบ. หน้า 33, 20 สิงหาคม 2539 ณ สว่างคนิवास จังหวัดสมุทรปราการ.
- Bowditch, Jame L., **Behavior in Organization: A systems approach to managing**. 2nd.ed. . Addison - Wesley publishing company, 1973
- Kast, Fromont E.and Rosensweig, James F. **Organization and Management: Asystems andcontingency approach**, 4th.ed.,McGraw-HillBook company, 1975
- Newman William H. and Charles B. Summer. **The process of management**. New Jersey, prentice-Hall Inc, 1964
- Schoderbek,Peter P.and Othors. **Management System: Conceptual Consideration**, 4th .ed.,Richard D.Irwin,Inc.,1990